

UPPLANDSSTIFTELSEN

2002

TEMA
FRILUFTSLIV OCH FOLKHÄLSA

Navelsträngen

Människosjälens navelsträng
kan aldrig gå riktig av –
den mynnar i doftande
sommaräng
och källor och blåa hav –
den för ur de djupa skikten
det eviga livets saft:

den gränslösa tillförsikten,
som tror på det godas kraft
och botar det ondas sjuka
och blommor och ler och vet
i barnaansiktets mjuka
och rörande öppenhet
och svävar kring barnets vita säng
och över den gamles grav –

Nej, människosjälens navelsträng
kan aldrig gå riktigt av.

Anna-Greta Wide: Nattmusik

INNEHÅLL

3 Friluftsliv, folkhälsa och Upplandsstiftelsen

TEMA FRILUFTSLIV OCH FOLKHÄLSA

4 Friluftsliv – uteliv med naturkontakt!

5 Mitt friluftsliv: tre friluftspristagare berättar

6 Folkhälsa och friluftsliv - det finns ett samband!

8 Upplandsstiftelsens satsningar på friluftsliv

11 Barn och friluftsliv

12 Upplandsleden och Allemansrätten

13 Alla gör det, ofta – och det är billigt!

EKONOMISK REDOVISNING

14 Förvaltningsberättelse

16 Resultaträkning

17 Balansräkning

18 Noter

21 Revisionsberättelse

21 Styrelse

VÅRA NATUROMRÅDEN

22 Stiftelsens naturområden – tabell

23 Stiftelsens naturområden – karta

Foto: Rolf Hamilton sid 1, 6. Bertil Petterson sid 4, 12. Övriga foton:
Upplandsstiftelsen.

Grafisk produktion: Lidman.

Tryckeri: Tierps Tryckeri AB 2003.

Friluftsliv, folkhälsa och Upplandsstiftelsen

Det kan förefalla som en tanke att denna årsredovisning, som är den sista för mig som Upplandsstiftelsens vd, har folkhälsa/friluftsliv som tema. Friluftslivets hälso nytta var grunden till stiftelsens bildande. Det är också med sådana frågor jag arbetat under många år som lärare och forskare på Skogshögskolan/Lantbruksuniversitetet. Inom Upplandsstiftelsen har jag haft särskilt ansvar för friluftsförfrågorna, vid sidan av chefskapet.

Från mitten av 1980-talet har naturvärden fått en större roll i stiftelsens arbete, liksom i samhället i övrigt. Äntligen tas hoten mot växter och djur på större allvar! Allt större del av stiftelsens områden har vård och bevarande som huvudmotiv, och samma motiv ligger bakom många av de mycket omfattande projekt som stiftelsen bedriver. En betydande del av naturvårdsarbetet har det senaste decenniet kunnat ske tack vare stöd från externa finansierare: Naturvårdsverket, Världsnaturfonden (WWF), EU:s fonder m fl.

Nu kommer det signaler om att friluftslivets frågor åter ägnas större intresse i omvärlden. "Det varas för friluftslivet" löd rubriken på en artikel i Naturvårdsverkets tidning för ett par år sedan. Skälen är flera, men två är särskilt viktiga för stiftelsen: friluftslivets hälso nytta och friluftsliv som en ingång till naturintresse.

Redan i 1919 års hälsostadga gav man kommunernas hälsovårdsnämnder särskilt ansvar för att "bereda tillgång till bad i öppet vatten". I SOU 1940:12 om "Inrättande av fritidsreservat för städernas befolkning" skrev man: "Åtgärder för att främja befolkningens friluftsliv måste onekligen enligt nutida betraktelsesätt anses kunna utöva

avsevärd inverkan på det allmänna hälsotillståndet." Idag finns vetenskapliga bevis för att naturkontakt ger ökat välbefinnande och bidrar till bättre hälsa.

I regeringens skrivelse våren 2002 om "En samlad naturvårdspolitik" betonas vikten av en bättre förankring av naturvårdsfrågorna hos såväl markägare som allmänheten. Motivet är att skapa förståelse för behovet av de kraftigt ökade resurser som sätts på naturvård.

För Upplandsstiftelsen gäller det framöver att hitta en bra balans mellan att främja friluftsliv för breda grupper, med särskild inriktning på barn och barnfamiljer, och att värda och bevara naturen.

Jag önskar min efterträdare, Jan Lundqvist, och mina arbetskamrater all lycka i detta viktiga – och roliga – arbete!

Sven-G Hultman, vd

Friluftsliv – uteliv med naturkontakt!

Sven-G Hultman

”Det är inne att vara ute!” Så lyder en ofta använd slogan. Ute: det är friluftslivets centrala ord. Att gå en promenad, ta en tur i skogen, plocka bär och svamp, åka skidor eller skridskor, paddla, fiska... Få en nypa frisk luft, må bra!

Friluftslivets aktiviteter attraherar en mycket stor andel av befolkningen. Friluftsliv bedrivs både av unga och av gamla, och av alla socialgrupper. I grunden beror det på ett genuint behov av naturkontakt, och ett intresse som närmast är genetiskt grundat. Människan har under den allra största delen av sin tillvaro levt som samlare, jägare och fiskare, i nära naturkontakt. Och generna är stockkonservativa!

Friluftsliv som upplevelse

Men friluftslivets popularitet beror också på att ”barriärerna” är låga. Aktiviteterna är mycket billiga, såväl för utövare som för samhället. Inte heller ställer de krav på märklig utrustning, eller på stora och speciella kunskaper.

Friluftslivets andra kärnord är ”naturupplevelse”. Men ordet betyder nog ganska olika saker för olika människor. Många får en fin naturupplevelse genom en promenad längs Fyrisån, nästan mitt inne i staden. För andra är den verkliga naturupplevelsen att komma långt från civilisationen, upp i fjällen, ut i den orörda skogen eller till yttre skärgården. Gränsen mellan ”natur” och ”kultur” är inte entydig. Och den är definitivt inte skarp ute i landskapet. ”Orörd natur” finns knappast, i vart fall inte i vårt län.

Friluftsliv också avkoppling

En del människor vill ha ensamhet och tystnad. För andra är friluftsbadets vimmel av människor det mest attraktiva. Och för de flesta av oss växlar friluftslivets former och naturupplevelsens innebörd över livets faser, över årstiderna, över veckan och dagen.

Mest tydlig är kanske den variation som följer av ålder och familjesituation. Babyn som ligger i sin vagn under ett träd får nog en lika god naturupplevelse som dess något äldre syskon som just lärt sig gå på ojämn mark utomhus, eller åttaåringen som stolt klättrar upp i sitt första träd. Som tonåring vidgas reviret: första kanotturen med föräldrarna på en stilla å är ett stort äventyr men några år senare vill man kanske göra egna utfärder med kajak i skärgården! Snart är man själv nybliven småbarnsförälder – och det hela börjar om.

Friluftslivets definition

En numera ofta citerad definition av friluftsliv lyder:

Vistelse och fysisk aktivitet utomhus för att uppnå miljöombyte och naturupplevelser utan krav på prestation eller tävling.

Definitionen finns i kulturdepartementets skrivelse 1999:78 om Statens stöd till friluftsliv och främjandeargumentation.

Utöver nyckelorden "utomhus" och "naturupplevelse" finns en viktig avgränsning: friluftsliv handlar inte om att tävla, till skillnad från sport och idrott.

Mitt friluftsliv: tre friluftspristagare berättar

Upplandsstiftelsens friluftspris delas ut till personer, organisationer eller föreningar som gjort betydande insatser för att främja friluftslivets förutsättningar eller utveckling i Uppsala län. Tre pristagare från tidigare år fick frågorna:

1. Varför ägnar du dig åt friluftsliv?
2. På vilket sätt tycker du att samhället bör stötta friluftslivet?

Lars Linder f d överläkare, f d ordf i friluftsprämjandet i Uppsala och i Upplandsdistriktet, Friluftspristagare 1991

1. Ett aktivt friluftsliv innebär för mig ofta en lycklig stimulans för både kropp och själ, som oftast kan anpassas både till ålder och individuella förutsättningar för de flesta människor.
2. Samhället måste se till att bevara natur- och markområden lämpliga för det rörliga friluftslivet inom räckhåll för tätorternas invånare och inte i kortsiktigt behovsintresse exploatera sönder dem. Samhället

bör också såväl ekonomiskt som generellt stötta och uppmuntra organisationer och föreningar som arbetar i friluftslivets intresse och målsättningar.

Inga-Brita Hermanson, lärare och ledare i Friluftsprämjandet Häbo, Friluftspristagare 1992

1. Friluftsliv har givit mig och hela familjen avkoppling, motion och kunskap.
2. Friluftsliv måste komma in mer i skolorna. Det är genom barnen vi lär oss ta hand om naturen, vårda den och ha roligt i den.

Margit Sjölin, folkhälsoplanerare i Landstinget i Uppsala län och ledare i Friluftsprämjandet i Björklinge, Friluftspristagare 1989 (den första pristagaren!)

1. Jag mår bra av att vistas ute i naturen. Det är där jag kan få återhämtning och ladda batterierna. Friluftsliv har gett mig och min familj möjlighet att utveckla en hälsofrämjande livsstil.

2. Samhället bör se till att det finns god försörjning av återhämtande miljöer på nära håll där människorna bor. Alla människor ska ha möjlighet att komma ut i naturen.

Institutioner och föreningar bör få stöd för utveckling av verksamheter i naturen. Att bevara gröna ytor skall ses som en hälsofrämjande resurs. I ett av de föreslagna folkhälsomålen pekar man på sambandet mellan användning av grönområde och en god hälsa.

Folkhälsa och friluftsliv – det finns ett samband!

Annika Ljungström

Arv, livsstil och miljö påverkar vår hälsa. Det är många och vitt skilda faktorer som bestämmer hur vi mår. Därför är det inte lätt att reda ut hur just friluftsliv kan få oss att må bra. Vi uppfattar naturen och upplever friluftslivet olika beroende på vilken vana och erfarenhet vi har av vistelse i naturen.

För vissa är friluftsliv och naturkontakt ett livsnödändigt andrum som ger en upplevelse av harmoni och meningsfullhet, medan andra mest upplever det som kallt, myggigt och blött.

Samtidigt finns det forskning som säger att vi människor är biologiskt utvecklade för ett liv i naturen och inte i staden. Men i dagens urbaniserade samhälle är det inte självklart att vistas i naturen och många måste *lära sig* att uppskatta det.

Friluftsliv är avkoppling och aktivitet

De flesta är eniga om att friluftsliv stimulerar hälsan, både fysiskt och psykiskt. Låt oss först titta på effekterna på den fysiska hälsan.

Mycket av friluftslivet innehåller fysisk aktivitet i form av till exempel promenader, vandring, paddling eller cykling. Fysisk aktivitet är både hälsofrämjande och sjukdomsförebyggande, det främjar det friska och förhindrar att vi blir sjuka. Friluftsliv är en ypperlig form av fysisk aktivitet. Det är faktiskt den vanligaste formen av fysisk aktivitet som svenskarna ägnar sig åt för att hålla sig i form.

Fysisk aktivitet är bra för hälsan på många sätt. Det ger ökad ork i vardagslivet, ökad muskelstyrka, förbättrad kondition och rörlighet, har positiva effekter på andning och cirkulation, förbättrar musklernas energiomställning, kroppens energibalans och har positiv effekt på blodfettnivåerna. Barn och ungdomar får utlopp för sitt rörelsebehov och ökar koncentrationsförmågan. Fysisk aktivitet ökar också äldres möjligheter att leva ett självständigt och oberoende liv bland annat genom att de blir starkare och får bättre balans. Dessutom sover man bättre efter en dag med aktivitet utomhus.

När det gäller sjukdomsförebyggande genom fysisk aktivitet vet man att det ger minskad risk för hjärtkärlsjukdom, åldersdiabetes, tumörsjukdomar, benskörhet samt mild depression och ångest. Dessutom motverkar det uppkomst av övervikt och dess följsjukdomar och besvär samt minskar risken för belastningssjukdomar.

Lite är bättre än inget

Det är viktigt att komma ihåg att även vardaglig fysisk aktivitet i form av hushållsarbete och lek med barn, transport i form av cykling och promenad, hobbyverksamhet samt yrkesarbete kan vara viktig för hälsan. Den typen av fysisk aktivitet behöver dock vara ganska långvarig eftersom intensiteten är relativt låg. Promenader är den rörelseform som har störst potential att öka svenskarnas fysiska aktivitet.

Genom måttlig fysisk aktivitet eller lågintensiv konditionsträning kan de allra flesta med ganska små insatser förbättra sin hälsa. Genom att regelbundet till exempel göra raska promenader, gå stavgång eller cykla tjugominuter tre gånger varje vecka kan man öka uthålligheten, öka muskelstyrkan, förbättra balansen och hålla kroppsvikten stabil.

Även psykisk hälsa främjas

I naturen kan vi uppleva stillhet, tystnad och lugn och ro. Men vi kan också uppleva det motsatta – spänning och utmaning. Oavsett vad man söker i naturen så är situationen konkret och greppbar. Jämfört med vardagslivet är kraven på oss enkla och uppenbara, våra handlingar blir meningsfulla och vi kan direkt se och uppleva konsekvenserna av dem. Kurrar det i magen måste vi äta, blir vi trötta måste vi vila eller sova. För att vi ska ta oss vidare måste vi bestämma om vi ska vada över en bäck eller om vi ska försöka hitta en annan väg. När vi upp-

lever hunger, trötthet, glädje, smärta, mättnad och lycka med våra egna sinnen och inte, som ofta idag, på film eller TV möter vi oss själva på ett sätt som gör att vi får ny energi och bygger upp oss både mentalt och fysiskt. När vi klarat strapatser får vi ett starkt självförtroende och växer som människor.

Vi hör vinden susa i trädkropparna och vågorna skvalpa mot stranden, vi ser hur solen speglas i vattnet, vi känner naturens lukter och inte minst, vi går på ojämnt underlag! Allt detta leder till att kroppen stimuleras och att vi utan att fundera på det kopplar av. Stressnivån sjunker och vi känner oss lugna.

Forskning om naturkontakt och hälsa

Idag finns vetenskapliga bevis för att kontakt med natur främjar hälsa. Studier visar till exempel att förskolebarn som är utomhus mycket är friskare och har bättre koncentrationsförmåga än andra förskolebarn. Andra studier visar att vistelse och arbete i trädgårdar och parker har stora positiva effekter för människor med utbrändhets-symptom och för människor på äldreboenden.

Friluftsliv ger hälsa och livskvalitet!

Det är allt det här som gör att friluftsliv har så stor potential i folkhälsoarbetet. Friluftsliv stärker det friska, förebygger sjukdom och kan vara en del i behandling. Det kan utövas av individen själv eller i organiserade former. Flertalet svenskar har relativt nära till ett naturområde. Naturen är till skillnad från de flesta träningsanläggning-

gar gratis att besöka. Den enda utrustning som behövs är vanliga kläder och ett par bra skor, kängor eller stövlar. Genom friluftsliv kan man kombinera flera aktiviteter, man kan få fysisk aktivitet, man kan plocka bär och svamp eller fiska, man kan uppleva gemenskap med andra och man kan koppla av från vardagslivet och samla ny energi.

Folkhälsopropositionen:

“En god hälsa på lika villkor”

I december 2002 överlämnade regeringen en proposition om ”Mål för folkhälsan” till riksdagen. I propositionen lämnar regeringen förslag till ett övergripande nationellt folkhälsomål för att förbättra folkhälsan och minska skillnaderna i hälsa mellan olika grupper i samhället. Det övergripande målet föreslås vara att skapa förutsättningar för en god hälsa på lika villkor för hela befolkningen. I tre av de elva arbetsområden som satts upp berörs stiftelsens verksamhet, de handlar om tillgång till natur och om vikten av fysisk aktivitet.

Upplandsstiftelsens satsningar på friluftsliv

Upplandsstiftelsen arbetar med friluftsliv på i huvudsak två sätt, dels genom att se till att anläggningar och områden för friluftsliv finns och dels genom projekt som stimulerar och underlättar för människor att komma ut i naturen.

Upplandsstiftelsens stadgar anger att stiftelsen skall "stimulera allmänhetens friluftsliv genom köp eller arrende av mark för friluftsliv och i lämplig omfattning förse dem med anläggningar". På så vis tillkom de första 10–15 åren regionala friluftsbad, campingplatser, stugbyar och båthamnar. Då tillkom också Upplandsleden, de tre kanotlederna och IP Skogen. Var områdena finns i länet framgår av kartan på sista uppslaget.

Förutom de områden som beskrivs nedan äger stiftelsen ett tiotal områden vars huvudsyfte är att bevara växter och djur. Även dessa områden är tillgängliga för friluftsliv.

gick stiftelsen ett avtal med Älvkarleby kommun om att stiftelsen skulle stå för långsiktig planering och investeringar, medan kommunen skulle ansvara för driften. Kommunen handlar i sin tur upp arrendator. Detta uppbygg galler alla friluftsområden, med undantag för Härjarö där stiftelsen har direktavtal med arrendator.

Rullsand kallas ibland för Mellansveriges Riviera på grund av sin långa och långgrunda sandstrand. Här finns även länets största campingplats med sina 350 platser. Fina möjligheter till promenader längs stränderna och på Billudden, Uppsalaåsens nordligaste utlöpare. Upplevelsen berikas genom ett naturum och tre natur- och kulturstiggar.

Gräsöbaden

Bad, camping och kulturlandskap. Gräsöbadens historia och inriktning liknar Rullsands. Sedan mitten på 1970-talet har stiftelsen rustat upp området med servicehus och markarbeten. Här finns både fin sandstrand i västläge och bad från klippor. De 300 platserna är mycket använda, även om säsongen är kort på dessa utpräglade sommaranläggningar. Bakom campingen ligger ett äldreområde kulturlandskap som stiftelsen restaurerar och vårdar, samt visar upp genom natur- och kulturstigen "Västerby 1764".

Rävsten

Stugby, friluftsområde och odlingslandskap. Stiftelsen äger hälften av ön Rävsten, belägen strax utanför Gräsö södra ände. Stugbyn har ett 100-tal bäddar fördelat på 17 stugor. Här ägnar man sig åt bad och fiske, båtturer, strövande i öns kulturmarker och ut på klipporna. Eller bara rast och vila! De gamla odlingsmarkerna restaureras

Härjarö

Naturreservat, stora strövområden med stigar, camping, stugby, lägergård och lägerplats, båthamn och bad. Här stod stiftelsens vagg. Det är vårt största och mest mångsidiga område. Landstinget förvärvade redan 1966 den södra delen, där receptionen och alla boendeanläggningar finns. Skogen i den norra halvan av naturreservatet köptes 1975, för att förhindra byggandet av en stor stugby. Läget på en udde i Mälaren ger stor vattenkontakt, och rika möjligheter till bad, båtliv och fiske. Här finns ett 100-tal bäddplatser i stugor och lägergård samt 150 campingtomter. Besöksantalet i området uppgår till i runda tal 100 000.

Rullsand

Bad och camping i Billuddens naturreservat. 1975 in-

och vårdas med röjning, gallring och bete. Antalet besökare ligger på runt 10 000 per år.

Ängskär

Naturresept med friluftsbad och mindre camping
Ängskär ligger på två uddar som sticker ut i Östersjön. Området domineras av skog för fri utveckling. Genom ett par strövtigar i strategiska lägen finns goda möjligheter att uppleva naturen, både den som finns på land och fågellivet längs stränder och på öar. På sydöstra kanten finns fina bad, såväl vid långgrund sandstrand som från klippor. Här finns också en liten campingplats med drygt 60 platser.

IP (Idrottsplats) Skogen

IP Skogen består av tält, dusch- och expeditionsvagnar, toaletter och annan utrustning för de aktiviteter som inte har en fast idrottsplats. Utrustningen, som hyrs eller lånas ut, används av skolor, orienteringsklubbar och till olika motionsarrangemang.

Vandringsleder

Upplandsleden är länets 35 mil långa vandringsled, med en 10 mil lång anslutning till Stockholm. I Uppsala län är leden uppdelad i 17 etapper märkta med orange ringar på träd och stolpar. Längs lederna finns eldstäder, vindskydd och torrtoaletter. Foldrar med etappbeskrivningar finns att ladda ner från stiftelsens hemsida eller hämta på bibliotek och turistbyråer.

Kanotleder

Upplandsstiftelsen förvaltar tre kanotleder i länet, 48 km i Fyrisån, 50 km i Tämnanån och 18 km i Kolarmoraån. Information och folder finns på hemsidan. Längs lederna finns eldstäder, vindskydd och torrtoaletter.

Information och utbildning

På senare år har stiftelsens arbete med "folkhälsa genom friluftsliv" vidgats och fått nya former. Ett antal konferenser har arrangerats med teman som *Friluftsliv och folkhälsa*, *Natur i vården* och *Allemansrätten*. För att stimulera intresset för länets natur och friluftsliv ger vi ut skrifter, t ex *Naturresept i Uppsala län*, *Sju pärlor längs Upplandsleden*, *Våtmarkernas värden i Uppsala län* och *Cykelguide till Uppsala län*. Vi har utvecklat självguidande stigar i ett flertal friluftsområden, t ex Härjarö, Fjällnora, Rävsten och Billudden. Vi ger ut foldrar med kartor och ledbeskrivningar till våra områden och lederna. Dessa och andra skrifter kan hämtas eller beställas från hemsidan www.upplandsstiftelsen.se. På hemsidan finns även allmän information om stiftelsens verksamhet och länkar.

Nya tankar – familjecentraler

Under 2002 analyserades arbetsområdet friluftsliv och folkhälsa och ett nytt projekt startades tillsammans med Familjecentrum Nyckelpigan i Bålsta. Där stimuleras besökarna på öppna förskolan till att vara mycket utom-

hus. Detta för att försöka grundlägga goda friluftsvanor i tidig ålder, samt att uppmuntra familjer till att utveckla ett gemensamt intresse för natur och friluftsliv. Om försöket faller väl ut kommer vi att introducera arbetssättet på fler av länets familjecentraler.

Friluftsliv och funktionshindrade

I projektet *Friluftsliv för alla!* arbetar vi tillsammans med handikapprörelsen, kommuner och landsting för att förbättra funktionshindrades möjligheter till friluftsliv. Tre delprojekt ingår: att ta reda på funktionshindrades önskemål, att analysera tillgängligheten i länets friluftsområden och att förbättra tillgången på hjälpmedel för friluftsliv.

Natur i vården

Under våren 2001 arrangerade stiftelsen konferensen *Natur i vården*, vilken blev mycket uppskattad. Två informationsbrev om Natur i vården har getts ut och i september 2003 arrangeras en andra konferens på temat. Syftet är att sprida kunskap om naturkontaktens betydelse för såväl vårdtagare som personal och att stimulera till konkreta förbättringar av möjligheterna till naturkontakt.

Fördjupad information om stiftelsen

Utförligare information om stiftelsens verksamhet finns i våra tidigare årsredovisningar. Utöver sedvanlig årsberättelse innehåller de sex senaste årsredovisningarna fördjupande information på nedan angivna teman. Vidare beskrivs i varje redovisning några av stiftelsens naturområ-

den och enskilda, större projekt. De fyra senaste finns som pdf-filer på vår hemsida. I årsredovisningarna finns förstas också en mängd annan information om stiftelsen.

Årsredovisning 1996 Tema: Stiftelsen 25 år.

Områden och projekt: Härjarö, Gåsholmen samt projektet Ekologisk landskapsplanering vid Vällén.

Årsredovisning 1997 Tema: Kusten.

Områden och projekt: Alla naturområden och projekt vid kusten.

Årsredovisning 1998 Tema: Mälardalen.

Områden och projekt: Alla naturområden och projekt vid Mälaren, samt IP Skogen och skriften Vatten 1997.

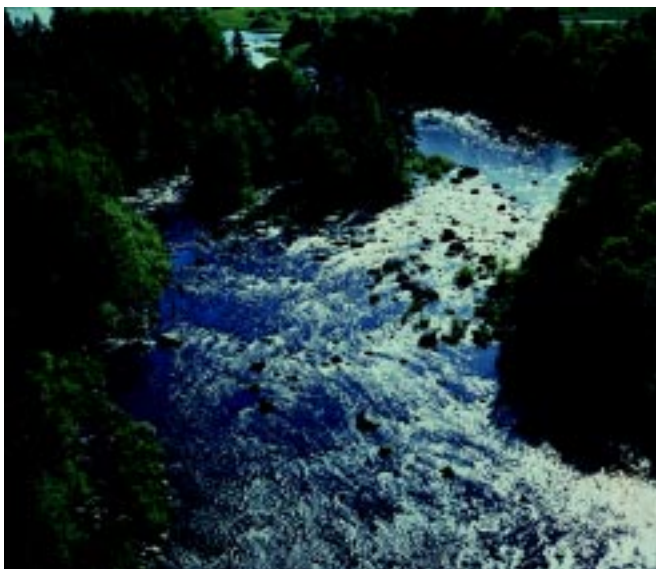
Årsredovisning 1999 Tema: Dalälven.

Områden och projekt: Alla naturområden och projekt vid Dalälven samt arbetet med Barn och ungdom/naturskola.

Årsredovisning 2000 Tema: Barn, ungdom och natur.

Årsredovisning 2001 Tema: Naturskogar.

Områden och projekt: Skogsskydd, Kalmarnäs, Kallriga, Bredforsen.

En myckenhet intressant information finns också i de tre jubileumsskrifter som getts ut: 1991, 1997 och 2002, varav den sista finns på hemsidan i pdf-format.

Barn och friluftsliv

Kajsa Molander

Vi vill självklart att våra barn skall växa upp till trygga, starka, friska, kreativa och kloka människor. Vi vill att de skall må bra.

Små barn lär sig genom lek. I leken bearbetar de upplevelser, härmar de vuxna omkring sig, prövar nytt och övar sig på att samarbeta med andra. De utvecklar sin fantasi, sin motorik och sina förmågor.

I naturen finns möjligheterna

Där finns utmaningar på alla nivåer. Att bestiga en sten eller gå balansgång på en stock är stort för det lilla barnet. Det större klättrar högt upp i största eken eller bygger en egen koja med sina kamrater.

I naturen finns otroligt mycket att upptäcka. Små barn har ögon för detaljer, de upptäcker genast den minsta lilla spindeln i gräset eller skalbaggen i svampen. Med en vuxen som medupptäckare, som bekräftar fyndet, kan intresset växa sig allt starkare.

Barn som tidigt får uppleva glädjen och äventyret i naturen blir förhoppningsvis vuxna som naturligt

använder friluftslivet som en källa till rekreation. Barn med kunskaper om och känsla för naturen blir också med större sannolikhet vuxna som är beredda att arbeta för natur- och miljövård.

Stiftelsen arbetar aktivt för att förbättra barns möjligheter till friluftsliv och naturkontakt.

Ett sätt är att göra länets natur tillgänglig för barnfamiljer och andra. På flera platser finns stigar och andra aktiviteter som riktar sig speciellt till barn.

Upplandsstiftelsens Naturskola

En annan väg är det arbete som utförs av stiftelsens naturskola. I nära samarbete med Uppsala naturskola verkar vi för att sprida utepedagogikens idéer till förskolor och skolor i länet. Detta sker framför allt genom ett rikt kursutbud både ute i länet och med naturskolan i Hammarskog som bas.

Flera av stiftelsens områden passar också utmärkt som lägerskoleplatser.

”De gamla Lakotas var visa. De visste att människans hjärta hårdnar när det är avskilt från naturen. De visste att brist på respekt för det som lever och växer, för levande ting, snart leder till brist på respekt också för människor. Så höll de alltid sin ungdom nära naturens goda inflytande.”

*Siouxindianen
Luther Standing Bear*

Upplandsleden och Allemansrätten

Gösta Axelson och Annika Ljungström

I rörelse

Den mätta dagen, den är aldrig störst.
Den bästa dagen är en dag av törst.

Nog finns det mål och mening i vår färd –
men det är vägen, som är mödan värd.

Det bästa målet är en nattlång rast,
där elden tänds och brödet bryts i hast.

På ställen, där man sover blott en gång,
blir sömnen trygg och drömmen full av sång.

Bryt upp, bryt upp! Den nya dagen gryr.
Oändligt är vårt stora äventyr.

Karin Boye, Härdarna, 1927

Upplandsledens 17 sträckor och omkring 35 mil bjuder på många upplevelser. Vandraren möter trolska skogar och rofyllda sjöar, öppna kulturlandskap och storslagen vildmark. Leden vindlar förbi små åkerlappar och Upplands stora lerslätter. Vandraren kan komma till platser och miljöer som annars skulle vara näst intill omöjliga att nå och uppleva.

Upplandsleden sträcker sig från Mälaren i söder till Dalälven i norr. Den går genom välkända bruksorter som Gimo, Österbybruk och Lövestabruk. Men också genom mindre kända, historiska platser, som Vällnora och Bennebol.

Att vandra är att färdas i kroppens eget tempo, vandraren bestämmer själv hur fort och hur långt hon vill gå. Vandringen ger både fysisk aktivitet och mental avkoppling, tillsammans med andra eller i enskildhet.

Allemansrätten, inte störa – inte förstöra

Att få ströva fritt i skog och mark, eller färdas på vatten, utan att behöva fråga om lov är en förmån som få länder har motsvarighet till. Den förmånen kallas allemansrätten, den skall vi vara rädda om!

Allemansrätten kräver också allemansvett. Den enkla grundregeln lyder: inte störa, inte förstöra. Visa hänsyn till växter, djur och människor som finns och bor längs färdvägen. Det är vårt gemensamma ansvar som friluftsutövare att ta med sopor hem, hålla hunden kopplad och att vara aktsam med eld och helst bara elda på iordningställda eldstäder.

Allemansrätten har grundläggande betydelse för friluftsliv och naturvård. Därför har stiftelsen tagit fram en plan för att bevara och vårda den. Åtgärderna i planen handlar om information och opinionsbildning, fysisk planering och praktiska åtgärder. Att värna och stärka

allemansrätten ska beaktas i stiftelsens verksamhet och spridas till många andra aktörer i länet.

Om fler får bättre kunskap, minskar riskerna för att allemansrätten missbrukas, och därmed hotas. Var med och försvara allemansrätten, inte minst genom att nyttja den! Läs mer om allemansrätten på Naturvårdsverkets hemsida, www.naturvardsverket.se.

Alla gör det, ofta – och det är billigt!

Sven-G Hultman

Några av friluftslivets aktiviteter är svenskarnas absolut vanligaste fritidssysslor. 75–85 % av befolkningen strövar i skog och mark, tar promenader, ägnar sig åt friluftsbad eller trädgårdsarbete minst ett par gånger under året.

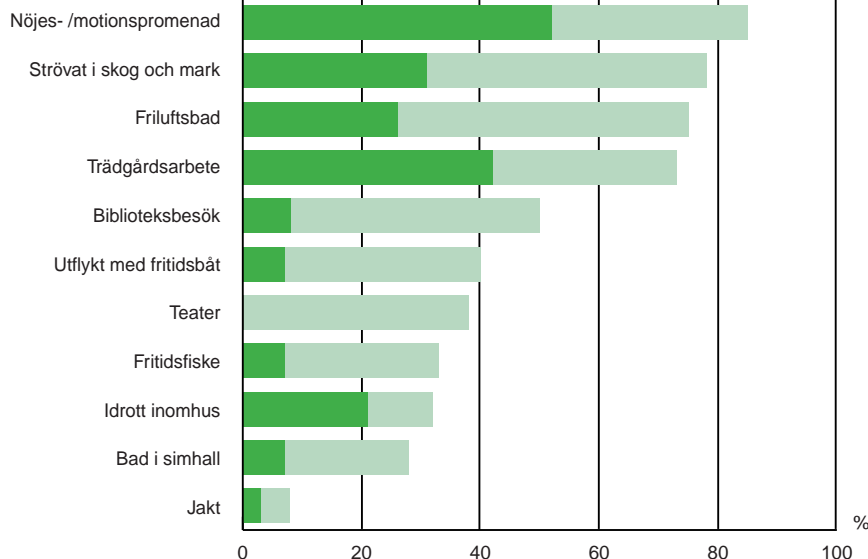
Viktigt är också att många, 25–50 % utövar dessa verksamheter ofta, mer än 20 gånger per år. Friluftslivets aktiviteter bidrar därmed starkt till bättre folkhälsa.

Endast cirka hälften så många ägnar sig åt t ex idrott eller kulturaktiviteter. För dessa aktiviteter gäller också att väldigt få gör det ofta.

Delvis förklaras friluftslivets bredd av att flertalet aktiviteter med fördel kan utövas oberoende av socialgrupp och ålder. Det finns aktiviteter som passar både de yngsta och de äldsta. Idrotten däremot attraherar mest de yngre (även vad gäller åskådarpplatserna), och kulturaktiviteterna är starkt socialt skiktade.

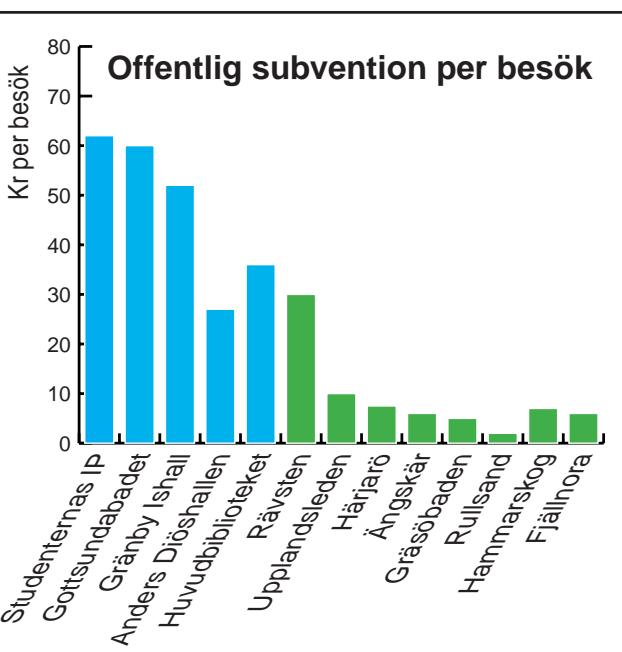
En annan förklaring till friluftslivets bredd är att de

Några fritidsaktiviteter som den vuxna befolkningen ägnar sig åt

Digrammet visar hur stor andel av den vuxna befolkningen (16-84 år) som ägnar sig åt olika fritidsaktiviteter. Den långa stapeln anger hur stor andel som gör det 1-5 gånger/år, den kortare (mörkgröna) visar andelen som gör det ofta, mer än 20 gånger/år.

flesta aktiviteter inte kräver dyr eller speciell utrustning, eller särskilt avancerade kunskaper. Sammantaget: hindren för att utöva friluftsliv är små, och det attraherar alla åldrar och socialgrupper.

Friluftsliv är billigt!

Friluftsliv är inte bara billigt för individen. Det kostar också väldigt lite pengar i form av skattemedel.

Upplandsstiftelsen har gjort en undersökning av den offentliga subventionen (skattemedlen) per besökare för stiftelsens egna områden och några från Uppsala kommun.

Friluftsområdena (gröna i diagrammet) kostar i regel under 10 kr/besök. Idrottsarenor och simhallen ligger kring det 5-dubbla liksom Stadsbiblioteket. Stadsteaterns siffror är inte medtagna eftersom de skulle spränga diagrammet med sina 400–500 kr/besök.

Flera undersökningar har visat att kommuninvånarna hellre vill se satsningar på friluftsområden, vandringsleder och promenadvägar än på anläggningar för idrott. Ändå läggs de stora kommunala pengarna på just sådana anläggningar, där även subventioneringen per besök är avsevärt högre än för friluftslivet.

Förvaltningsberättelse

Styrelsen och verkställande direktören avger följande redovisning för räkenskapsåret 2002-01-01 – 2002-12-31. En fullständig verksamhetsberättelse kan rekvireras från kansliet.

Huvudmän

Upplandsstiftelsens huvudmän är Landstinget i Uppsala län och länets sex kommuner: Älvkarleby, Tierp, Östhammar, Uppsala, Enköping och Häbo.

Årsstämma

Årsstämman hölls 13 juni på Odalgården nära Funbo, Uppsala kommun. Årsberättelsen hade *Naturskogar* som tema och stämman föregicks av en exkursion kring Almunge-Länna. Efter stämman utdelades stiftelsens naturvårds- och friluftspriser. Stämman beslutade om oförändrad årsavgift för 2003 på 1,45 öre/skattekrona.

Styrelse, arbetsutskott, VD och personal

Styrelsen har haft följande sammansättning:

Ordinarie	Ersättare
Bo S Englund (s), Karlholm, ordf.	Leif Hagelin (s), Bålsta
Barbro Gullberg (s), Uppsala, 1:e v. ordf.	Elisabeth Jakobsson (s), Uppsala
Folke Edin (s), Östhammar	Göran Svanfeldt (s), Uppsala
Christel Gustafsson (mp), Uppsala	Georg Olsson (mp), Enköping
Torsten Sjöström (v), Uppsala	Sigrid Bergström (v), Älvkarleby
Gunnar Öjefors (m), Uppsala, 2:e v. ordf.	Per Bergsten (m), Tierp
Hans Kjellberg (m), Uppsala	Agneta Bonde (m), Bålsta
Gunilla Lacksell-Hedén (c), Grillby	Ingmarie Gidlund (fp), Uppsala
Sigbrit Arfwedson (fp), Uppsala	Hans Stigzelius (kd), Knivsta

Presidiet har samtidigt utgjort arbetsutskott. Verkställande direktör: Sven-G Hultman. Stiftelsen hade 12 personer (motsvarande 10,4 heltider) anställda på tillsvidare tjänster eller fleråriga projektjänster. Härav var fyra kvinnor.

Ändamål

Enligt stadgarna skall stiftelsen vara ett för kommunerna och landstinget gemensamt organ för fritid och naturvård. Dess insatser skall vara av regionalt intresse och inte ersätta kommunernas verksamhet.

Stadgarna anger vidare att allmänhetens friluftsliv skall underlättas och stimuleras genom köp eller arrende av mark som i lämplig omfattning planläggs och förses med anläggningar, allt från strövstigar till badplatser, campingplatser och stugbyar. För att bevara och skydda den uppländska naturen och landskapsbilden kan många typer av insatser vara aktuella. För att skydda natur kan markförvärv eller inträngsersättning krävas. Utredningar om åtgärder inom t.ex. vattenvård kan bli aktuella, liksom projekt i syfte att värna och vårda hotade arter och miljöer.

Årets viktigaste händelser

Gemensamt

Stiftelsen firade 30-årsjubileum med en rad aktiviteter, bland annat en historisk jubileumsskrift, naturvårdsbränning på Pansarudden, invigning av Kalmarnäslandets naturreservat och fest i samband med detta. Tre framåtblickande seminarier planerades, vilka dock hålls först under januari – mars år 2003.

Naturområden och anläggningar

Stiftelsens områden har underhållits, såväl vad avser mark och vegetation som besöksanordningar och de cirka 90 byggnaderna.

En utvecklingsplan togs fram för Rullsand/Billudden. För Rävsten gjordes en plan för utformning av den yttre miljön kring byggnaderna och hamn, samt en informationsplan.

Beträffande Gräsöbadens bad och camping beslutade styrelsen att inte förändra ägar- och driftssituation. Istället vill man ta upp förhandlingar kring förvärv av den aktuella fastigheten.

För Härjarö gjordes en ny skogsbruksplan för den norra delen av skogen vilken enligt styrelsens beslut skall bjudas ut till försäljning.

Beslut togs om att bygga en ligghall för kor på Storskäret, vilken finansieras av stiftelsen, länsstyrelsen och Naturvårdsverket.

Ett skogsområde vid stiftelsens reservat Ola införlivades i reservatet genom inträngsersättning.

Kalmarnäslandets naturreservat invigdes 30/8.

Vid stiftelsens nyaste område, Oxhagen, påbörjades iordningställande genom parkeringsplats, informationstavla, stängsling, betning och huggning.

En nyanlagd del av Upplandsleden på Skoklosterhalvön invigdes. En lång spång byggdes över en våtmark vid Hosjön.

Friluftsliv – ej vid stiftelsens områden

Planen för projektet "Friluftsliv för alla" reviderades. Åtgärder för att anpassa stiftelsens egna områden för funktionshindrade genomförs löpande och enligt de inventeringar och åtgärdsförslag som tagits fram. En undersökning om funktionshindrades önskemål och upplevda hinder för friluftsliv planerades, liksom en inventering av kommunala friluftsområden samt en större informationsinsats.

Ett samarbete har påbörjats med Familjecentrum Nyckelpigan i Bålsta. Syftet är att pröva möjligheten att stimulera friluftsliv för barn/ungdom och barnfamiljer i samverkan med länets *familjecentraler*.

Räkning av friluftslivet med automatiska "folkräknare" kom igång efter en försöksperiod under tidigare år.

Åtgärder genomförs enligt stiftelsens inventering av platser vid kusten för *isättning av båtar* och påstigning för skridskoåkare.

Projekt *Natur i värden* fortsatte med informationspridning och medverkan vid en konferens om *Djur i värden*.

Projektet *Skärgårdsleden* inledde sitt första verksamhetsår med inventering och planering. Projektet skall pågå i tre plus tre år och drivs tillsammans med kommunerna Norrtälje, Östhammar, Österåker och Waxholm samt Åland och finska Åboland.

Hemsidan förbättras kontinuerligt med information om friluftsmöjligheter.

Ekonomiskt stöd tilldelades Friluftsförbundet i Uppsala för projektet Mulleriket.

Friluftspriset delades mellan Ralf Boström och Bälsta Frisbee-klubb.

Naturvård – ej vid stiftelsens områden

Stiftelsen har *säkerställt ytterligare markområde* i anslutning till naturreservatet Ola i Uppsala kommun. Ett markområde vid Hesta-Hällby, Enköpings kommun, erhåller skydd som naturreservat via inträngsättning från stiftelsen och Naturvårdsverket. Kompletterande förvärv av fyra markområden har gjorts i anslutning till naturreservatet Bredforsen. Inventeringar samt framtagande av förslag till skötsel och beslut för blivande naturreservatet Lunsen har gjorts på uppdrag av Uppsala kommun. Uppdraget åt länsstyrelsen att leverera underlag för säkerställande av nya naturreservat fortsatte.

Kustvattenprojektet fortsatte med utveckling av ett flertal delprojekt. Projektet "Fiskyngelproduktion i grunda havsvikar" beviljades medel från EU-fonden Interreg IIIA. Reproduktion och uppväxt av fisk studerades i samverkan med Fiskeriverket samt organisationer på Åland och i Finland. Biotopvård och informationsinsatser i små kustmynnande vattendrag har genomförts med statliga fiskevårdsmedel. Projektet "Hotade kustfåglar" genomfördes med stöd från länsstyrelsen.

Vid *Vällen* avslutades det internationella projektet om hållbart skogsbruk. Arbetet har delfinansieras av EU:s LIFE-fond. Stiftelsen publicerade två rapporter om insekter och hackspettar. Informationsskyltar om naturen vid Vällentrakten samt friluftsmöjligheter sattes upp.

Dalälvsarbetet fortsatte i samverkan med STORA Skog och Birka Energi. En utredning avseende ändrat vattenflöde genom Båtfors genomfördes. Skötselplanen för Båtforsreservatet utvecklades. Restaureringar genomfördes i samverkan med Korsnäs AB på Komossängen, för att bl.a. gynna den starkt hotade ärenprinsnätfjärilen. Diskussioner hölls med markägarna om tänkbart naturreservat. Flera inventeringar genomfördes, bl. a på Marma.

I trakten kring *Länna* fortsatte arbetet i samverkan med Holmen skog. Skötselinsatser vid Mellantorp nära Fjällnora genomfördes. Bidrag till stängsel erhöles från Uppsala kommun. Upplandsstiftelsens förslag att höja vattenståndet i Ältsjön samt lägga igen diken i Kimsjön genomfördes av Holmen skog. Arbetet med att freda ytterligare markskiften i det blivande naturreservatet Tjäderleksmossen fortsatte. Även ett nytt reservatsobjekt norr om Almunge studerades.

Projekt Målarlandskapet utvecklades med ytterligare restaureringar finansierade med EU-stöd. Restaurering av marker vid Hjulsta avslutades. Fältvandringar, inventeringar av kärnområden för biologisk mångfald genomfördes. Inventeringar genomfördes och förslag till skötsel av värdefulla områden togs fram. "Målarhagar ekonomiska förening" bildades. Cirka 25 producenter deltar i ett utvecklingsarbete. Leveranser av Målarhagskött påbörjas till olika försäljningsställen. Diskussion med Landstinget om Målarhagskött inledes. En utställning om Målarhagar ställdes i ordning med stöd från Landstingets centrala miljömedel.

Samarbetet med Världsnaturfonden i *projektet Roslagshagar* fortsatte. Arbetet finansieras till stor del genom EU:s program LIFE-Nature och Interreg IIIA. Projektet liknar Målarhagar, d.v.s. syftet är att restaurera och få igång hävd på värdefulla kulturmarker. Restaureringar genomfördes på bl. a. Kallriga, Bondskäret och Söderboda. Inventeringar av växter och fjärilar genomfördes på olika platser.

Skötselplaner upprättades för ett antal objekt. Informationsmöte på Söderön hölls, ett stort antal brukare anmälde intresse för samverkan. Ca 10 gårdsbesök genomfördes. Förberedelser gjordes för uppförande av djurstallar vid Kallriga naturreservat och Lönnholmen. Staten har beviljat 600 000 kr respektive 400 000 kr för byggnaderna.

Bland många andra projekt och åtgärder kan noteras att stiftelsen fortsatt samarbetar med olika parter avseende projekt *Upplands flora, skötsel av strandängar vid Vendelsjön och insatser på Gräsö genom Gräsöfonden*.

Bidrag till åtta naturvårdsprojekt gavs och *naturvårdspriset* delades ut till Inger Abrahamsson och Krister Westerberg, Gräsö.

Naturskola, naturvägledning, övrig information

Upplandsstiftelsens naturskola fortsatte genom ett avtal med Uppsala naturskola, Hammarskog. Det innebar att en mängd kurser och inspirationsdagar, studiedagar och träffar har hållits, både för grundskolans lärare och förskolepersonal. Ofta är man ute vid lärarnas egna skolor, och då med hjälp av naturskolebussen.

Utvecklingen av projektet "matte utomhus" har avslutats med publicering av ett arbetskäfte och ett antal träffar för att sprida resultaten.

Naturskolans personal har bidragit till att utveckla lägerskoleverksamheten på Rävsten, utvecklingsplan för Rullsand och Rävsten och naturskoleverksamhet i Kalmarnäs naturreservat. I samverkan med stiftelsens kustvattenprojekt har kurser genomförts.

Personalen har även deltagit i en mängd seminarier och konferenser: forskningsseminarium kring utepedagogik, en skolträdgårdskonferens, naturskoleföreningens 20-årsjubileum m.m.

Årets skolpris tilldelades Reuterskiöldska skolan, Östhammars kommun.

Stiftelsens hemsida förbättrades och två nyhetsbrev sändes till en grupp på cirka 700 nyckelpersoner, såväl politiker som tjänstemän och organisationer.

Fyra interna seminarier hölls för att utveckla informationsverksamheten vid stiftelsens områden och projekt.

Ekonomi

Stiftelsens intäkter var 13,6 Mkr. Härav hänför sig 10,5 Mkr till huvudmännens årsavgift, 0,9 mkr till arrenden, skogsavverkning mm från egna områden samt 2,2 Mkr i projektbidrag från särskilt Världsnaturfonden, EU, Länsstyrelsen m.fl. Totala kostnaderna var 13,7 Mkr, varav 1,7 Mkr i avskrivningar.

Vi vill understryka betydelsen av not 8. Där redovisas de ekonomiska insatser som stiftelsen gjort i förvärv av naturskogsområden, men som inte avspeglas i det bokförda värdet av stiftelsens tillgångar eftersom dessa investeringar direktavskrivs.

Styrelsen föreslår stämman besluta

att årets förlust, -149 429 kronor, samt ansamlad förlust från föregående år, -333 724 kronor, balanseras i ny räkning.

Resultat och ställning

Resultatet av stiftelsens verksamhet samt den ekonomiska ställningen vid räkenskapsårets utgång framgår i övrigt av efterföljande resultat- och balansräkningar med noter.

Resultaträkning

Org.nr. 817000-7093

	Not	2002	2001
Intäkter	1		
Årsavgifter		10 525 100	9 349 800
Övriga intäkter gem, fritid, naturvård	2	3 143 209	2 471 558
Realisationsresultat försäljning fastighet			100 039
Summa intäkter		13 668 309	11 921 397
Kostnader			
Övriga externa kostnader	3, 4	-5 280 684	-4 712 510
Personalkostnader	4, 5	-6 257 752	-5 270 348
Avskrivningar av materiella anläggningstillgångar	6, 7	-1 749 289	-1 683 677
Nedskrivning av mark och övrig fast egendom	8	-497 250	-1 365 000
Summa kostnader		-13 784 975	-13 031 535
Rörelseresultat		-116 666	-1 110 138
Resultat från finansiella investeringar			
Ränteintäkter		120 082	35 306
Räntekostnader		-152 845	-64 834
Summa resultat från finansiella investeringar		-32 763	-29 528
Resultat efter finansiella poster		-149 429	-1 139 666
Förändring av ändamålsdestinerade medel		0	247 940
Årets resultat		-149 429	-891 726

Balansräkning

	Not	2002-12-31	2001-12-31
Tillgångar	1		
Anläggningstillgångar			
<i>Materiella anläggningstillgångar</i>			
Byggnader	6	15 329 544	15 802 111
Mark och övrig fast egendom	8	1 590 000	1 590 000
Inventarier	7	523 024	472 232
Summa anläggningstillgångar		17 442 568	17 864 343
Omsättningstillgångar			
<i>Kortfristiga fordringar</i>			
Kundfordringar		546 708	400 489
Övriga kortfristiga fordringar		341 231	458 555
Skattefordringar		26 452	9 032
Förutbetalda kostnader och upplupna intäkter		1 674 941	832 585
Summa		2 589 332	1 700 661
<i>Kassa och bank</i>		<i>4 000</i>	<i>4 042</i>
Summa omsättningstillgångar		2 593 332	1 704 703
Summa tillgångar		20 035 900	19 569 046
Eget kapital och skulder			
Eget kapital	9		
<i>Eget kapital</i>			
Grundkapital		9 596 952	9 596 952
Ändamålsdestinerade medel		1 434 163	1 434 163
Balanserat resultat		-333 724	688 002
Årets resultat		-149 429	-891 726
Summa eget kapital		10 547 962	10 827 391
Långfristiga skulder			
Checkräkningskredit (avtalad kredit 7 000 000 kr)		4 831 748	4 670 828
Summa långfristiga skulder		4 831 748	4 670 828
Kortfristiga skulder			
Leverantörsskulder		2 102 977	906 051
Övriga kortfristiga skulder		68 964	297 715
Upplupna kostnader och förutbetalda intäkter		2 484 249	2 867 061
Summa kortfristiga skulder		4 656 190	4 070 827
Summa eget kapital och skulder		20 035 900	19 569 046
Ställda säkerheter			
Fastighetsinteckningar		908 000	908 000
Ansvarförbindelser	10	Se not	Inga

Noter

Not 1. Redovisnings- och värderingsprinciper

Stiftelsens årsredovisning har upprättats enligt Årsredovisningslagen och Bokföringsnämndens allmänna råd.

Fordringar

Fordringar har tagits upp till det belopp, som efter individuell bedömning beräknas bli betalt.

Anläggningstillgångar

Materiella anläggningstillgångar avskrivs systematiskt över den bedömda nyttjandetiden.

Följande avskrivningstider tillämpas:

	Antal år
Byggnader	20
Inventarier, verktyg och installationer	5

Not 2. Fördelning övriga intäkter

	2002	2001
Härjarö	498 354	565 301
Övriga naturområden med anläggningar	199 032	207 893
Naturområden utan anläggningar	234 146	46 020
Friluftsliv, ej vid US anläggningar	1 470	103 529
Naturvård, ej vid US anläggningar	2 168 935	1 426 675
Naturvägledning	1 172	1 791
Övrigt	40 100	120 349
Summa	3 143 209	2 471 558

Not 3. Arvoden och kostnadsersättningar

	2002	2001
Revisionsuppdrag	47 000	47 000
Andra uppdrag	38 000	46 000
Summa	85 000	93 000

Not 4. Fördelning övriga externa kostnader och personalkostnader

	2002	2001
Personal (exkl inhyrd)	4 160 648	2 976 742
Politiker	503 406	466 215
Kansli och gemensamt	1 231 126	990 933
Härjarö (exkl underhåll)	284 034	237 505
Övriga naturområden med anläggningar (exkl underhåll)	254 682	310 327
Naturområden utan anläggningar	463 979	198 849
Förvaltning, gemensamt	19 055	319 154
Friluftsliv, inkl leder (exkl områden/anläggningar)	338 823	476 505
Fastighetsunderhåll	615 724	547 052
Naturvårdsprojekt, exkl naturvägledning	3 521 958	2 879 699
Naturvägledning/naturskola	145 000	462 831
Övrigt	0	117 046
Summa	11 538 435	9 982 858

Not 5. Medeltal anställda, löner, andra ersättningar och sociala avgifter

	2002	2001
Medeltalet anställda, med fördelning på kvinnor och män:		
Kvinnor	4	3
Män	8	7
Totalt	12	10
Löner och ersättningar har uppgått till:		
Styrelsen och verkställande direktören	819 238	666 637
Övriga anställda	3 763 332	3 079 288
Totala löner och ersättningar	4 582 570	3 745 925
Sociala avgifter enligt lag och avtal	1 462 328	1 189 550
Pensionskostnader	174 036	42 394
Totala löner, ersättningar, sociala avgifter och pensionskostnader	6 218 934	4 977 869

Anm: Stiftelsens pensionsåtaganden tryggas av Landstinget (LF § 42/1987)

Not 6. Byggnader

Objekt	Investerat tom 2001	Investerat 2002	Investerat tom 2002	Invest.bidrag tom 2002	Bokfört värde 01-12-31	Avskrivning tom 2001	Avskrivning 2002	Avskrivning tom 2002	Bokfört värde 02-12-31
<i>Byggnader. Avskrivningstid: 20 år.</i>									
Rullsand	9 661 574	651 269	10 312 843	3 653 564	1 328 668	8 332 906	272 055	8 604 961	1 707 881
Ängskär	3 919 848	68 250	3 988 098	200 000	899 642	3 020 206	102 258	3 122 464	865 634
Gräsöbaden	8 069 235	129 949	8 199 184	248 000	2 091 001	5 978 234	224 015	6 202 249	1 996 935
Rävsten	5 895 457	38 744	5 934 201	110 000	1 507 728	4 387 729	106 917	4 494 646	1 439 555
Ekholmen/Härjarö	17 525 891	145 700	17 671 591	2 455 585	9 631 938	7 893 953	779 428	8 673 381	8 998 210
Båtförstorpet	436 097	0	436 097	190 909	343 134	92 963	21 805	114 768	321 329
<i>Summa byggnader</i>	<i>45 508 102</i>	<i>1 033 911</i>	<i>46 542 013</i>	<i>6 858 058</i>	<i>15 802 111</i>	<i>29 705 991</i>	<i>1 506 478</i>	<i>31 212 469</i>	<i>15 329 544</i>

I balansräkningen finns inte upptaget värdet av de investeringar på Härjarö som gjordes av landstinget från förvärvet 1966 till stiftelsens övertagande 1990. Dessa investeringar uppgick till 7,9 Mkr, varav 2,8 Mkr är bidrag från Naturvårdsverket, AMS med flera. Taxeringsvärden för fastigheter i Sverige uppgår till 18.087.000 kr.

Not 7. Inventarier

Objekt	Investerat tom 2001	Investerat 2002	Investerat tom 2002	Bokfört värde 01-12-31	Avskrivning tom 2001	Avskrivning 2002	Avskrivning tom 2002	Bokfört värde 02-12-31
<i>Inventarier. Avskrivningstid: 5 år</i>								
IP Skogen	2 352 035	140 000	2 492 035	271 956	2 080 079	135 086	2 215 165	276 870
Gemensamt	1 225 566	153 603	1 379 169	200 276	1 025 290	107 725	1 133 015	246 154
<i>Summa inventarier</i>	<i>3 577 601</i>	<i>293 603</i>	<i>3 871 204</i>	<i>472 232</i>	<i>3 105 369</i>	<i>242 811</i>	<i>3 348 180</i>	<i>523 024</i>

Not 8. Mark och övrig fast egendom

Objekt	Investerat tom 2001	Investerat 2002	Investerat tom 2002	Invest.bidrag tom 2002	Bokfört värde 01-12-31	Nedskrivning 2002	Bokfört värde 02-12-31
Ängskär	540 000		540 000		540 000		540 000
Rävsten	100 000		100 000		100 000		100 000
Pansarudden*	7 719 950		7 719 950	3 100 000			
Ekholmen	950 000		950 000		950 000		950 000
Långnäset*	1 623 061		1 623 061	800 000			
Kallriga*	3 306 348		3 306 348	1 400 000			
Ola*	4 011 525		4 011 525	1 957 500			
Rängsen/Skaten*	1 480 151		1 480 151				
Kalmarnäs*	1 846 418		1 846 418	900 000			
Gåsholmen*	1 657 000		1 657 000	800 000			
Bredforsen*	3 420 298	61 000	3 481 298	1 585 000		61 000	
Kroppsjön*	3 547 700	341 250	3 888 950	1 500 000		341 250	
Oxhagen*	815 000		815 000				
Hesta-Hällby*		95 000	95 000			95 000	
<i>Summa mark</i>	<i>31 017 451</i>	<i>497 250</i>	<i>31 514 701</i>	<i>12 042 500</i>	<i>1 590 000</i>	<i>497 250</i>	<i>1 590 000</i>

Områden markerade med* ovan har bokfört värde = 0 kronor eftersom de i huvudsak består av skog för fri utveckling och alltså saknar ekonomiskt värde.

Summa investerat i dessa områden 29 924 701
- Varav bidrag från Naturvårdsverket: 12 042 500

fortsättning på Not 8. Mark och övrig fast egendom

Årets investeringar i markköp för naturvård uppgår till 497 250 kr och årets nedskrivning till samma belopp. I detta ingår inträngsersättning med 435 000 kr. Nedskrivningar redovisas i resultaträkningen som en kostnad netto efter eventuella bidrag från Naturvårdsverket. För 2001 års investeringar i Kroppsjön och Oxhagen förväntas bidrag från Naturvårdsverket om ca 450 kkr. Då beslut i frågan ännu inte fattats vid årsredovisningens avgivande har något bidrag ej kunnat bokföras i årets räkenskaper. Vad gäller årets förvärv förväntas inga bidrag från NV.

Flera av stiftelsens markköp avser naturskogsområden vilka avsatts som naturreservat. Detta gäller Pansarudden och samtliga inköp från och med Långnäset. Eftersom inga avverkningar får göras och områdena inte rymmer några byggnader saknar de ekonomiskt värde. I balansräkningen har värdet för dessa områden därför skrivits ned till noll. Stiftelsen har som framgår ovan investerat 29,9 Mkr i dessa områden, varav 12,0 Mkr är bidrag från Naturvårdsverket.

Not 9. Eget kapital

	Grundkapital	Ändamålsdest medel	Fria medel	Årets resultat	Totalt eget kapital
Ingående balans	9 596 952	1 434 163	688 002	-891 726	10 827 391
Reservering enligt beslut Bolagsstämma		130 000	-130 000		
Omföring av föregående års förlust			-891 726	891 726	
Utnyttjande av ändamålsdest medel		-130 000			
Årets resultat				-149 429	
<i>Utgående balans</i>	<i>9 596 952</i>	<i>1 434 163</i>	<i>-333 724</i>	<i>-149 429</i>	<i>10 547 962</i>

Som Grundkapital upptas det belopp som redovisades i stiftelsens bokslut 1996-01-01 när den nya stiftelselagen trädde i kraft.

Ändamålsdestinerade medel består av tidigare års ej utnyttjade budgeterade kostnader för i första hand naturvård.

Not 10. Ansvarsförbindelser

En utredning pågår om pensionerna för stiftelsens personal. Den kan eventuellt leda till att stiftelsens belastas med kostnader för pensionsåtaganden före 2002.

Uppsala 2003-05-14

Bo S Englund

Ann-Britt Litsner

Jonas Svensson

Anders Hedström

Sigrid Bergström

Staffan Godberg

Hans Kjellberg

Jan Fredriksson

Sigbrit Arfwedson

Sven-G Hultman / vd

Revisionsberättelse

Vi har granskat årsredovisningen och bokföringen samt styrelsens förvaltning i Upplandsstiftelsen för år 2002. Det är styrelsen som har ansvaret för räkenskapshandlingarna och förvaltningen. Vårt ansvar är att uttala oss om årsredovisningen och förvaltningen på grundval av vår revision.

Revisionen har utförts i enlighet med god revisionssed i Sverige. Det innebär att vi planerat och genomfört revisionen för att i rimlig grad försäkra oss om att årsredovisningen inte innehåller väsentliga fel. En revision innefattar att granska ett urval av underlagen för belopp och annan information i räkenskapshandlingarna. I en revision ingår också att pröva redovisningsprinciperna och styrelsens tillämpning av dem samt att bedöma den samlade informationen i årsredovisningen. Vi har granskat väsentliga beslut, åtgärder och förhållanden i föreningen för att kunna bedöma om någon styrelseledamot har handlat i strid med föreningens stadgar. Vi anser att vår revision ger oss rimlig grund för våra uttalanden nedan.

Årsredovisningen har upprättats i enlighet med årsredovisningslagen och ger därmed en rättvisande bild av föreningens resultat och ställning i enlighet med god redovisningssed i Sverige.

Styrelsens ledamöter har enligt vår bedömning inte handlat i strid med föreningens stadgar. Vi tillstyrker att föreningsstämman beviljar styrelsens ledamöter ansvarsfrihet för räkenskapsåret.

Uppsala 16 maj 2003

Inger Kölestam

Lennart Janson
auktorerad revisor

Calle Åkerstedt

Upplandsstiftelsens nya styrelse

Vid stämman 12 december tillsattes en ny styrelse. Från vänster: Harald Nordlund (fp), ersättare, Hans Kjellberg (m), Leif Hagelin (s), ersättare, Jonas Svensson (s), Anders Hedström (mp), 1:e v ordf, Bo S Englund (s), ordf, Ann-Britt Litsner (s), Sigrid Bergström (v), Sigbrit Arfwedson (fp), Jan Fredriksson (c), Anna

Wirmark (s), ersättare, Georg Olsson (mp), ersättare, Tomas Svegrell (m), ersättare, Andreas Bryhn (v), ersättare. Saknas på bilden gör: Staffan Godberg (m), 2:e v ordf, Göran Svanfeldt (s), ersättare, Hans Gustavsson (c), ersättare samt Fredrik Hardt (kd), ersättare.

Upplandsstiftelsens naturområden

Tabellen visar naturområden där stiftelsen är engagerad. I regel innebär det att stiftelsen är markägare samt ansvarig för områdenas långsiktiga utveckling. I några fall äger stiftelsen inte marken.

Av tabellen framgår den kursförändring som skedde under 80-talet, från köp av områden där fritidssyftet var det klart dominerande, d v s bad- och campingplatser, stugbyar, vandringsleder etc till köp av naturområden med vård och bevarande av naturen som sitt dominerande

syfte. Dessutom har tre fritidsområden sålts: Sänka bad och camping 1996, Skattmansöadalens skidanläggning 1998 och Sägerbo stugby 2001.

Observera att de angivna årtalen enbart visar stiftelsens första engagemang. I några fall har investeringar och ytterligare markköp gjorts vid flera senare tillfällen. Särskilt stora investeringar gjordes 1990-96 i Rullsand, Gräsöbaden och Härjarö.

År	Namn	Areal			NR	Bad	Hus	Camp. platser	Stugbäddar
		totalt	varav land	mark för fri utveckl					
		ha	ha	%	(1)	(2)	st	st	st
Egna naturområden, med och utan anläggningar									
1974	Härjarö/Ekholmen	1000	530	6	x	x	46	175	105
"	Norra Björkfjärden	290	23	100	x	—	—	—	—
1975	Gräsöbaden	—	—	0	—	x	11	350	20
1976	Rullsand	—	—	0	x	x	4	400	40
1979	Ångskär	333	95	63	x	x	6	92	12
1982	Rävsten	200	57	30	—	x	22	—	97
1985	Pansarudden	300	250	100	x	—	—	—	—
1990	Långnäset	140	70	100	x	—	—	—	—
1991	Kallriga	1 533	383	100	x	—	—	—	—
1993	Ola	255	254	100	x	—	—	—	—
1994	Skaten-Rängsen	2 270	270	100	x	—	—	10	—
1995	Gäsholmen	25	24	100	x	—	—	—	—
1996	Kalmarnäs	376	76	100	x	—	—	—	—
1998	Bätforstorpet	2	2	0	(x)	—	2	—	20
1998	Norra Pansarudden	50	50	100	x	—	—	—	—
1999	Kroppsjön	191	191	100	(x)	—	—	—	—
1999	Bredforsen	410	210	100	x	—	—	—	—
2001	Oxhagen	47	47	70	x	—	—	—	—
2002	Hesta-Hällby	13	13	20	(x)	—	—	—	—
<i>Summa 021231</i>		<i>7 435</i>	<i>2 545</i>		<i>17</i>	<i>5</i>	<i>91</i>	<i>1 027</i>	<i>294</i>
Områden, till vilka stiftelsen enbart bidragit ekonomiskt									
1990	Linnéstigen, Jumkil	14	14	100	—	—	—	—	—
1994	Hågadalen-Nästen	285	285	??	x	—	—	—	—
1998	Fageröns naturreservat				x				
Andra insatser av investeringskaraktär									
1980	Upplandsleden								
1980	IP Skogen								
1983	Kanotleder								

Förklaringar

(1) NR = Naturreservat. x=existerande, (x)=planerat. (2) Bad: möjlighet till bad var starkt motiv för engagemanget.

Karta över Upplandsstiftelsens naturområden, samt vandrings- och kanotleder

Upplandsstiftelsen ägs av landstinget och de sju kommunerna i Uppsala län. Stiftelsen bildades 1972 för att "underlätta och stimulera allmänhetens friluftsliv" samt "verka för bevarande och skydd av den uppländska naturen". Stiftelsen bedriver en mängd projekt, både för att främja naturvården och för att utveckla friluftslivet. Flera storprojekt rör ekologisk landskapsplanering: kring sjön Vällen, vid Dalälven samt vid Mälarkusten. På vattensidan drivs bland annat ett stort projekt som rör kustvattnen.

Vidare äger stiftelsen ett femtontal naturområden i länet, varav de flesta är naturreservat. En del är fritidsområden med campingplats eller stugby samt badstränder, strövmarker etc. Andra har som dominerande syfte att bevara och vårda arter och naturmiljöer. Flera områden har blandade syften, dvs är avsedda både för att främja friluftsliv och för att skydda och vårda naturen.

Genom vår naturskola stimulerar vi lärare och klasser till mer uteverksamhet. Vi sprider kunskap om länets natur, naturvård och friluftsmöjligheter genom kurser och konferenser, samt genom skrifter, foldrar och vår hemsida.

Stiftelsen ansvarar också för länets vandringsled, Upplandsleden, för tre kanotleder samt för Idrottsplats (IP) Skogen.

NATURVÅRD & FRILUFTSLIV

BOX 26074, 750 26 UPPSALA
S:T JOHANNESGATAN 28 G
TEL 018-611 62 71, FAX 018-51 16 98
E-POST info@upplandsstiftelsen.se
HEMSIDA www.upplandsstiftelsen.se

*Den naturliga inkörsporten till
natur och friluftsliv i Uppsala län!*